

SZÉPIRODALMI FIGYELŐ.

49-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap esütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *fűlévre* 5 ft. *egész évre* 10 ft.

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

MÉGIS VALAMI A FORDÍTÁSRÓL.

IV.

(Folytatás.)

Hadd kössem szöveghez elmélkedéseimet. — Kazinczy Ferencz B. Ráday Gedeonhoz intézett előszavában, melylyel „Gessner idylliumai“ fordítását bemutatja, igazságot igyekszik szolgáltatni a természetes magyar nyelvnek, eredeti használásában. „Milyen édességgel“ — úgy mond — milyen velösen, milyen pompás méltósággal ír a Magyar ha nem majmol, akár versbe kívánjuk, akár prózába! De mihelyt fordításról van a szó, elhalványul a szinezet, halljuk: „A fordításokkal éppen ellenkezőképpen van a dolog. Minden sorban elakad a fordító s kétségeskedik benne, ha az Idiotismust áldozza-e fel az Energiának vagy az Energiát az Idiotismusnak?“ Csak képzelt baj, új irodalmunk tisztelt Nestora, szent árnyék! Egy kis elemzés tüstént kimutatja.

Legelsőben is vegyük észbe, hogy e helyen az „Idiotismus“ nem azt teszi, a mit közönségesen szoktunk alatta érteni, t. i. bizonyos nyelv, — s itt jelesen a mi nyelvünk — saját szólásformáit, még pedig mondatokra vonatkozólag; hanem azt az igazi magyar vagy magyar zamatu szót, vagy ha ilyen, véleményünk szerint eléggé kifejező értelmű nincsen, szócomplexust, mely aztán az eredeti szó értelmének megfeleljen. Kétségtelen ez a mindjárt következő megkülönböztetésből, mely abban az esetben áll elé, ha — szerinte — az „Energiát feláldozzuk az Idiotismusnak:“ „a fordítás“ — így szól — vagy vizizü s elveszti eredeti tüztét; vagy erőltetett, homályos és izetlen. Az elsőt to-

vábbá így magyarázza: „Az eredeti tisztaság érthetlen csevegéssé, a praecisio hosszúságos hideg periphrasissá változik el.“ A másodikat így: „új faragású szók és szóllások sértegetik a fület; s a jobbakon is idegen íz esmerszik.“ *) Irodalmunk ősz bajnoka tehát, midőn még fekete fűrtökkel s ifjúi erővel a fordítói pályára lépe, csak két bevett módját latta annak, melylyel a fordító segíthetett magán, ha oly idegen szóra bukkant, melyet igazi vagy képzelt „energiá“-jában, magyar szóval kifejezni nem birt. Vagy szócomplexussal — mondhatni értelmezéssel vélte célját érteni, minek következtében perse, hogy a fordítás helyett periphrasis jött létre s szabatoságnak s még — az értelmezés daczára — az értelmességnek is el kellett veszni. Vagy pedig új szót faragott **).

Kazinczynek a szükségben segítő két mód

*) Irodalmunk történelmének ismerői emlékeztetésem kívül is fogják tudni, hogy K. elméje előtt e jellemzésben legfőképp Berczafalvi Szabó Dávid képe forgott, kinek magyar (!) „Szigvart“-ját épen azon tájban a Kassai magyar Muzeuumban szintoly keményen mint igazságosan bírálta. „Sehnsüchtiger Blick = egybe elnyelhetném formálag áhítóztó tekintet:“ ime a nemcsak „hosszas, hideg“ de neveléséges periphrasis is. Concert = muzsikadalom, Menuet = apródi pedig igazán „fülsértegető“ szólások, mert szónak vétek volna nevezni, ámbár kisebb bűn mint a „távirják“-ot — akár mit mond Boeotia!

**) Megint tudjuk módnyáján, mennyire változott K. nézete ez ágában. Utóljára oda jutott, hogy idéztem előszavára szintoly arczpirulással tekinthetett, mint művészeti későbbi időszakaiban Beethoven az első sonatáira s septuorjára. Mind a ketten egyforma igazságtalansággal maguk iránt.

helyett egy harmadikat vett vala fel. „Én nékem úgy látszik“ írja tovább az idézett helyen, „hogyan ezek a fogyatkozásai (Mängel) s nevezetesen az érthetlensége sok fordításinknak gyakorta az idegen szónak szükségtelen s nagyobb részint káros kerüléséből származik. Erőlködve akarunk mindent magyar szóval kitenni s elfelejtjük megfontolni, ha (-vajjon) „ezen új elnevezés által nem vesz-e az értelem, az energia, az idiotismus? — Én itt fülelmet s a külső Nemzetek példáit választottam vezérimnek. Széltében élek mind addig az idegen szókkal, a hol ki nem kerülhetem, míg helyettek ugyanazon értelmű magyar eredetűt s hangzást nem találok.“

No már én, kit egyfelől néhány domidoctus, másfelől szerfeletti eruditiója miatt szédelgő fejű más egyén „impuristá“-nevez, ha időben nem, de buzgóságban bizonyosan a legelső sorban állok e harmadik mód ellen tiltakozók közt. Csak különböztessük meg: a nyelvnek nem a tudományos, hanem abban a használatában, melyet én per synecdochen *költőinek* nevezek, Humboldt pedig „szónokinak“*). De éppen e tekintetben nem kisebb tüzzel, még többek társaságában s minden nagyobb régi és új költőnk gyakorlati nyomatékával biztatva mondom ellent a második mód u. m. a faragott szók használatának. És e pontban már nem hiszem, hogy állításom alkalmat adjon czáfólo paragraphusnak a „Visszatekintés“ ezutáni folytatásában. Tisztába hozva, tölem kitelhetőleg, a tényállást, bátran fel merem állítani a dilemma két szarvát imígy: Vagy olyan kemény fonatu a gordiusi „csomó“ (K. metaphorája), hogy reményvesztetten „késsel kelljen nyulni fejtéséhez:“ és ez esetben az Alexanderféle műtéteknek mind a három mozzanata oly szerencsétlen, hogy a szétvagdalt szij darabjainak „soha“ — mint a népdal mondja, — „senki hasznát nem veszi:“ egyenesen mondva, így jó fordítást

még csak nem is képzelhetni. Vagy pedig, mint feljebb is állítám, nem oly kétségbeejtő a baj és hihetőleg jól alkalmazott diplomatiával is kimenekülhetni a szövevényből. Kísértsük meg.

A szavaknak tulajdonított „energia“ mint oly sok más dolog széles e világon, kétféle: tárgyas és alanyi. A mi az első osztályt illeti, mivel úgy is már nyakig vagyunk Humboldtban, hadd beszéltessem ezt is vele el: „A nyelvekben érzéki szemléletből vett némi szót felhasználnak bizonyos szellemi fogalom jelelésére. Ezt a szellemi fogalmat aztán feldolgozzák, szétbontják, ide vagy oda alkalmazzák. Mind abban, a mivel a fogalom gyarapszik, részesedik a szó is; (módosított értelmei) igaz, hogy kapcsolatban vannak eredeti jelentésével, de ez a kapcsolat legnagyobbára csak annyiban áll, hogy az alkalmazott és az eredeti fogalmat együtt gondolták. Maguk magukban csak megfértek együtt, de az eredeti nem kényszerítette az elmét arra, hogy az alkalmazottra menjen át.“ Röviden csak oda megy ki a dolog, hogy szellemi fogalmat kifejező szónak bizonyos nyelvben különböző jelentései vannak, s szélesen széttekintve s egyszersmind közelebből vizsgálva akárki meggyőződhetik róla, hogy a fogalomnevekre nézve ez az eset a leggyakrabbi. A szónak, hogy úgy mondjam, philologiai történelmének által fejlett és egy alak alá gyűlt jelentései csoportját nevezhetni a szó tárgyas energiájának. Midőn már valaki fordítása közben egy ily szóra akad, ha azt a nyelvet, melyből fordít, igen jól érti, ama szó minden jelentéseit együtt el tudja gondolni, s innen csak egy lépés arra a hiedelemre, hogy hát el is *kell* gondolnia, sőt fordítmánya olvasójával is el *kell* gondoltatnia. Dehogy kell, dehogy kell! Írásban és beszédben legelső, legfőbb törvény a szabátosság. Író és szónok a ki minden szavát úgy tudja választani, hogy nemcsak azt mondja, a mit akar, de *) olvasójával vagy hallgatójával is azt képzeltesse, azt gondoltassa, a mit akar, a legnagyobb mértékben igényli s nyeri is meg bámulatunkat. Ezt a célt azzal a kívánattal, hogy a használt szónak az illető mondatban tartozó és nem tar-

*) „A nyelv“ írja H. „egyszersmind képmás (Abbild) és jegy (Zeichen), nem egészen a tárgyak behatása terméke, és nem egészen a beszélő önkénye származéka. — Ha a nyelvnek e kétféle használatát akarjuk osztani oly nemekre, melyek merőben választják külön, mint a valóságban történhetik, az egyiket a tudományosnak, másikat a szónokinak nevezhetjük. Az első egyszersmind az üzleteké, a másik az életé az ő természetes viszonyaiban.“ L. Ueber das vergleichende Sprachstudium. W. v. Humboldt's gesammelte Werke. III. 264—265 lap.

tozó minden értelmét össze és együtt gondoljuk, megegyeztetni teljes lehetetlen. A ki netalán ezt követelné, calembourgot vagy rebust szerkesztene, de értelmes, komoly mondatot sehogy sem. A mi hát az eredeti írónak sem célja sem kötelessége, mikép lehetne az a fordítónak? Illusztrálok egy vastag példával. *Board* angolul eredetileg deszkát teszen. Az élet e fogalmat „feldolgozta, alkalmazta,“ a szó részt vett mind ezekben, s így maradt meg a deszkából készült asztal kifejezésére is a *board*. Az asztalt tanácsnokok ülik körül, s a belölök álló hivatalos testületre megint átment a *board* nevezet. Még e nem elég, a hajó fedélzete be levén deszkázva, elsajátítá magának a *board*-ot s a „pars pro toto“ figuránál fogva a *board* még hajót is tesz. Lássá más, de én nem teszem fel az angolról azt a bolondságot, hogy mikor a *board* szót leírja, azt kívánja vagy várja olvasójától hogy a *board* jelentéseinek egész panorámája vonuljon el imennek elméje előtt. Sőt neki magának sem jut esze ágába is azon egyen kívül, mely egyenest jelen céljára szolgál. Épen mint midőn a magyar azt mondja: „lelent a nap“ sem neki, sem a kinek mondja nem ötlük rendszerént eszébe, hogy „nap“ nemcsak *sol*-t hanem *dies*-t is tesz. Hát aztán érdemelne-e kevesebbet, mintsem hogy tutor-ság alá vessék, az a fordító, a ki ezt: „he went on board“ nem merné így fordítani: „hajóra ült,“ mert „went“ nem azt teszi, hogy ült, hanem *ment*, és mivel „hajó“ szóban nincs meg a deszka, asztal, tábla, szék, hivatal és fedélzet jelentés mind együtt. Hát ha még töprenkednék is rajta, hogy oly szót leljen vagy gyártson, mely a *board*-nak mindezeket az értelemait magába foglalja avagy csak eszünkbe juttassa? Bizony, bizony; én legalább, tűnődném, hogy Zwangsjackét készíttessenek számára, ne hogy kárt tegyen maga magában. Jaj! de csak csinynyán a Zwangsjackéval! azt sugja emlékezetem, mert ime egy élő példa a sikertelen kapdosás és futkorászás a „*gêne*“-t kitevő magyar kifejezés után. Ennek van bezzeg tárgyias energiája! még különb mint a „*board*“-nak. De minden jelentései s az általuk jelelt vagy rajzolt állapotok a szűk köntöstől s csizmaszorítástól fogva a kalap szé-

gyenlős forgatásáig, az akadályozástól fogva az alkalmatlanságig, a tartózkodástól az átállásig vagy restellésig magyarnál és francziánál széltiben s egyaránt meg vannak. Vegyük elé a francia akadémia szótárában a „*gêne*“ alá rakott példák egész sorát: egyetlenegyet sem lelünk melyet egész erejében ki ne lehetne magyarul fejezni; perse mindig más más szóval*). Hanem azok az „energiás“ legények azt követelik, hogy azon egy szóval fejezzük ki; én pedig nem huzom vissza szavam a t s azt a követelést most is legkimélőbbben balgának nyilvánítottom**). De elég most erről ennyi***) mint a miből kitetszik az is, hogy a szónak jelentésbeli gazdagsága tulajdonkép a nyelv szégyensége. Áttérek tehát az alanyias energiára.

BRASSAI.

(Folytatjuk.)

*) Magyarul jól tudó francia még is mindeniknél kitálná, hogy abban „*gêne*“ van lefordítva, s ezzel fordítva vissza francziára. „Derjenige der die Sprache kennt, muss bei einer guten Uebersetzung zu erkennen im Stande sein, welches Wort im Texte steht“ azt mondja Humboldt; de e végre nem szükség, valamint nem is lehet, hogy minden eredeti szó csak egyiké legyen a fordításban kiteve.

**) Azokban az esetekben, melyekben ilyes nézet uralma alatt a szógyártást nem csak megkísérették — (nem *kisérlették*, mi a *pártfogokhoz* hasonló szórnyeteg) hanem végre is hajtották, maga az élet leütötte lábáról a galló elméletet. Ott a „*jellem*“, bizonyos határok közt valóban üdvözlendő új szó; de a *charakter*-nek minden alkalmazásában való kifejezésére csakugyan nem használhatni. S mi minden történt vele? Minden kalandait elmondani bajos is, nem is ide való lenne. De kettőt még is megemlítek. Egyszer összevissza zavarták a sokkal szerencsétlenebb jelleggel s aztán satellett állítottak melléje a minden rosszsalon alól való „*ismérv*“-ben. Hú! még a hátam is borsózik belé!

***) Lássuk azonban minő tanácsot ad a fordítónak ily esetekben Humboldt, közelebről idézett passzusát folytatva: „A fordítónak már most csak két út közt van választása, de csak egyikén indulhat meg jó sikerrel. Vagy az eredeti fogalomnak megfelelő szót kell a maga nyelvben felkeresnie, vagy az alkalmazásaihoz szabottat. Ha az elsőt választja, commentár kell hozzá, hogy megértsék. Mert mivel az ő nyelvében az eredeti fogalmat nem gondolták az ő különböző alkalmazásaiban, hát ezek az alkalmazások nem is juthatnak eszébe senkinek. Ha ez a körülmény a másik utra kényszeríti tért, a philosophiai éleség és mélység nagy kárára két más bajba jut. Egyszer az alkalmazott különböző fogalmaknak az eredetiben való öszvetalálkozása vész el, s azon kívül külön mindenikben az a szinezet, mely ebből az öszvetalálkozásból származik.“ Ime mily nehezen válik meg egy Humboldt is a szócultustól, és majdnem visszavonja azt a mit a szövegben idézett soraiban megenged. Csak hogy utolsó savaiban nem a tiszta eszű, világos gondolkodású Humboldt, hanem a mélység üregébe is mélységet vájó german (vagy mint most vették fel: árja) ivadék beszél. Ennek ugyanis Benfey híres nyelvész szerint az a jellemvonása, hogy soha sem elégszik meg a szó becületet, tiszta, határozott értelmével, hanem még egy másodikat is kurkász mögötte. Ipse dixit

A PESTI NEMZETI SZINHÁZ ÜGYE.

III.

Hogy a színház megszabaduljon az üzérkedési szellemtől, — mely, mint előbbi cikkemben kifejtém, fő akadály rendeltetése teljesítésében, — hogy a drámairodalom ne váljék a közönség izlésében szolgáljává és ne sülyeszsze mind magát, mind a közizlést: — anyagilag függetlenné, nemzeti intézetté, s valóban állandó színházzá kell tennünk.

Husz évi tapasztalás bizonyítja, hogy Pesten, még üzérkedési törekvések mellett is, nagy nehezen bír a színház csak megélni is. — Az 1840-ki országgyűlés 400,000 fttal akará színházunkat függetlenné tenni és biztosítani, — mely tőkének, ha teljes volna, kamatja 20,000 forint. Ugy de e tőke nem volt meg teljesen. Rendesen három- és négyszázezer közt ingadozott — úgy hogy az országos segély évenként 15—16 ezer forint vala. A közelebbi tíz-tizenegy év állandóan deficittel terhelte intézetünket, s így a tapasztalás kimutatta már e tőke elégtelenségét.

Ideigatatom Szigligetinek, ki a nemzeti színház titkára volt oly sok ideig, ma pedig rendezője, tulajdon szavait:

„A nemzeti színháznak pár év előtt is csak 16,000 forint subventiója volt, ebből is az adósságok kamatai és törlesztései több ezeret igénybe vettek; már pedig, hogy ennyi subventio mellett drámát és operát virágoztatni lehessen, csak az állítja, a ki nem tudja, mily nagy subventiókat húznak a nemzeti színházhoz hasonló rangú, de nagyobb számú és kevesebbet igénylő közönséggel bíró külföldi színházak.“ *)

Szigligeti elősorolja több külföldi színház évenkénti subventióját s lajstromából ide igtatok egynehány adatot. Nem említem, hogy a berlini királyi színház évenként 225,000 forintot, a bécsi drámai 100,000 forintot és az operai 150,000 forintot kap évenként. Oly birodalmak, minő az osztrák és porosz, nem találó példák ide; de ha Würtemberg, mely hazánknál sokkal kisebb, 125 ezer tallért, azaz csaknem 190 ezer forintot ad ki évenként a stuttgarteri színház fölségelésére, ha a darmstadti herczeg 90,000 forinttal tartja fen, a rendes jövedelmeken kívül, színházát — a mit nem tennének, ha szükséges nem volna a drámai művészet önállósága érdekében — mi dicsekedjünk-e föl 15—16 ezer forint subventiónkkal, s követeljük, hogy intézetünk megfelelően hivatásának?

Hogy ama subventio csekély, még a mostani

kiadások mellett is, melyeknek nagyobbaknak kellene lenniök, mutatja azon számadás, melyet a közelebbi országgyűlésnek a színház ügyére nézve kinevezett bizottság nyújtott be. Ezen számadás nem elég kimerítő és részletes; de elegendő nagyában felvilágosítani, az intézet kiadása és jövedelme közti arányra, vagy inkább aránytalanságra nézve.

Vegyük fel nagyobb egyszerűség okaért csak egy év számadását. Éspedig az 18^{59/60}-iki színházi évet, mert erről egy pár adattal többet ad a jelentés, mint a többi évről. Volt a színháznak, ide nem számítván az adósságok és kamatok fizetését, kerekszámban szólva, 209 ezer forint kiadása, s mintegy 174 ezer forint bevétele. Tehát a kiadása 35 ezer forinttal haladta meg a nevezett évben a bevételeket. *)

Ha a színháznak nem volt volna is adóssága, melyet törleszteni, s melytől kamatokat kell fizetni, és ha a subventió a maga teljességében kerek sz. 20,000 fttal tett volna is, nem marad-e tizenötezer forint deficit, mely 300,000 ft. tőkének teszi ötös évi kamatját? Szép üzlet, mely ily defici-

*) Adatainkat az országgyűlési jelentés C mellékletéből veszszük, melyen 6 évről találunk összehasonlító kimutatást a jövedelmek és kiadások tárgyában. Ideigatjuk e kimutatásból az 18^{59/60}-iki színházi évre tartozókat. Ezen lapon a 2-ik jegyzet szerint a ballet-, ének- és zenekar s az administratív tagok évi díja 57,699 ftra 51 kr-ra rug. A színház egyéb administratív költségei tettek 24,246 ft. 56 kr-t. Tehát összesen: 81,946 ft. 7 kr. Az 18^{59/60}-ik színházi évben

A kiadás:

	Osztr. ért.
Ballet-, ének, zenekar, administratio	81,946 ft. 7 kr.
Drámai tagok fizetése, tantième,	52,306 „ 38 „
Operai tagok fizetése, minden járulékkal	67,240 „ 8 „
Balletti tagok fizetése	4,113 „ 48 „
Elegyes előadások	3,875 „ 63 „
Összesen	209,481 ft. 64 kr.

A bevétel:

	Osztr. ért.
Drámai előadásokból	70,314 ft. 30 kr.
Operai előadásokból	76,379 „ 13 „
Ballet előadásokból	2,743 „ 27 „
Elegyes előadásokból (concert, drámával)	7,432 „ 86 „
A bérlet 1/3-a (mely a fenebbi előadások jövedelmébe nem volt beszámítva.	17,108 „ 82 „
Összesen	173,978 ft. 38 kr.

Kiadás 209,481 ft. 64 kr.
Bevétel 173,978 „ 38 „

A kiadás több 35,503 ft. 26 kr. o. é.

*) Szigligeti, ily című kis (16 lapos) röpiratában: „A nemzeti színház szervezése és biztosítása ügyében.“ Pest. 1861. Heckenastnál. — 13-ik lap.

tet mutat ki, — s szép nemzeti intézet, melyről így gondoskodott a nemzet!

Mondhatnák ugyan, hogy talán a legkedvezőtlenebb évet választottuk, melyben tán a bevétel kevesebb volt mint másban, ellenben a kiadás több. Hozhattunk volna föl a hat lefolyt évből mind kiadás mind bevétel tekintetében jóval kedvezőbbet; de igen kedvezőtlenebbet is. Az 185^s/₉-ik évben, míg a kiadás több volt, a bevétel 13 ezer ftal vala kevesebb, mint a fenidézett évben. — S nem tennék helytelenül, ha épen a legkedvezőtlenebb éveket hoznók fel. Mert színházunk teljes biztosításáról levén szó, a bevételt illetőleg a legrosszabb eseteket kell főleg szem előtt tartanunk; — a kiadást illetőleg pedig tudnunk kell, hogy a legtöbb kiadással járó évben sem költénk annyit drámára és operára, mint az úgy s a nemzeti intézet jó karban léte megkíváná.

A reformok azon korszakában melyet nemzetünk e század első felében keresztül élt, nem egy példáját adá fölvilágosodásának. Hogy egyebet ne említsünk, ekkor keletkezett a nemzeti muzeum, magyar tudós társaság és a nemzeti színház. Mindenik szép példája az áldozatkészségnek is. De be kell vallanunk, hogy mindenik intézetünk gyengén volt megalapítva, — s főleg e miatt kellett sokáig csak tengődni. Nemzetünk mintegy gyakorlatlan volt még, hosszas veszteglés után, a tettben és alkotásban, s intézeteink, mint azon hajók, melyek magokban szépek, s a biztos kikötőkben szilárdaknak látszanak, míg ujak, — pályájoknak már kezdetén kimutatták, mily gyenge a bordájuk. Csak a külszin, a forma legyen meg, nem gondolánk eléggé a lényeggel. Nem voltunk áthatva azon eszmétől, melyet egy nagy uralkodó közelebről így fejezett ki: „semmi sincs megtéve, míg tenni való maradt fenn belőle.“ És színházunk érdekében, mint látni, a tennivaló nagy része maradt hátra. — Az ügyekben rejlő kényszerűséggel, a viszonyokkal nem lehet alku-dozni: a mi szükséges hozzá, nem félig kell tennünk, különben nagyon félszeg művet alkotunk.

Színházunk a lehető legrongáltabb állapotban van. Mint az országgyűlési bizottság jelentése mutatja, elégtelen jövedelmei miatt van ez évben 101 ezer forint adóssága. Alaptőkéje még 400 ezer ftot sem tesz — csak 369 ezerre megy.

Hogy tehát a színház csak oly szolgáltatokat tehessen is, mint a közelebbi évek alatt, hogy csupa létezése a lehetőségek közé tartozzék, először is ki kellene fizetnie adósságait, melyeknek kamatja és törlesztése a fenkimutatott évenkénti jövedelem egy részét fölemészti, úgy hogy a fenebb említett subventio és jövedelmek összege is a törlesztés és kamat lerovása után még kevesebbet tesz, mint a mennyit mondánk.

A mi a subventiót illeti, az adósság-fizetést bele nem tudva, tesz a 369 ezer ft. tőke után 17—18 ezer forintot. Minthogy azonban körülbelül legalább is 30 ezer forint subventióra lenne

szükség, hogy a színház semmi esetben kölcsönre ne szoruljon, kellene hozzá még 12—13 ezer forint évenkénti segély, azaz, a mostani országos alapítványt 240—250 ezerrel kellene pótolnunk, hogy 600,000 forint legyen az alaptőke s 30,000 forint évi segélyt adhasson színházunknak.

Igy a színház nélkülözhetetlen szükségei, a mostani költségeket és mostani közép jövedelmeket véve, a következők kerek számokban:

Lefizetendő adósság tőkéje	100,000 ft.
Az országos alaptőke kellő kiegészítése	250,000 ft.
Osszesen	350,000 ft.

Ezenkívül mint az országgyűlési bizottság jelentésében olvassuk, *mulhatlan beruházásokra* szüksége van a színháznak jelenleg 50,000 ftra. Így a megkívántató egészen új segélynek 400,000 ftot kell tennie.

Mindez csak arra elég, hogy színházunkat megóvja az anyagi bukástól; de nem elég, hogy az eddigi eljárástól megszabadítsa, s a közönségcsinálási üzérkedést megszüntesse. Ennyi *nélkülözhetetlen*, különben színházunk éveit megvannak számlálva, s nem is lenne sok számlálgatni valónk; — de ha a *létezés* igen, szellemi *hatása* nem lenne még biztosítva. Színházunk állandóvá lenne 400,000 forintnyi új adakozással; de ép gyümölcsöt még nem követelhetnénk tőle egész jogosultsággal.

Egyszer hozzá fogtunk már a színház megalapításához, s még fennállhatását sem biztosítottuk, alapját sem vetettük meg, a mint kellett volna. Ha másodszor fogunk hozzá, ne elégedjünk meg csak az alap megvetésével. Tegyük meg egyszer s mindenkorra a teendőt, hogy ne legyünk majd kénytelenek harmadszor s tán negyedszer is mindig csak hozzá fogni, s talán mindig félben-szerben hagyni művünket.

A színháznak, hogy drámairodalmunkat és művészetünket emelje, hogy a közműveltségre hivatásához méltóan legyen képes hatni, többet kell tennie, mint a mennyit a fenebbi kiadásokkal tehet. Az operáról keveset szólok, mely hasonlókép kívánna némi pótlékot; de nem levén főcélja színházunknak, meghagyom nagyában költségeit; — a balletet szintén, mely mint önálló ág eltörleendő mindenestre, de mint segéd az operához nem nélkülözhető, hogy legalább oly karban legyen mint most, midőn hasztalan erőlködik önállóan ragyogni; midőn nem az a mi akar lenni, s mégis bizonyos rajta a veszteség.

A drámára nézve sorolom elő a teendőket. A magyar eredeti drámairodalomra a színház egy garast sem adhatott eddigelő a tantiémeken kívül. A tantième rendszere, mely a színműírást vásárvá teszi, mely a játék-rendre azon befolyással van, hogy az írók némi díjazhatására, a bírálatot ki nem álló, s a közönségnek sem tetsző művekkel tölti be az év szín-előadásainak tetemes részét, — e *tantième-rendszer eltörleendő*.

Czélszerű lenne, hogy a mi eddig tantiémül fiztetett előadásunkint, fiztessék az írónak előre egy összegben, — azaz művét vegye meg a színház a maga hasznára vagy kárára. Ekkor megszabadul nagy részben azon most oly nyögőző méltányossági tekintetektől, hogy az írók érdekében alakítsa az előadási sorozatot. A tantième megszüntetésével egy kevéssé erélyes igazgatóság is, minő rendszeren a közelebbi évek alatt ült a polcon, függetlenné lesz az írótól.

Legyen a színháznál oly formán, mint más irodalmi vállalatoknál, melyeknél a kiadó örökre, vagy bizonyos számú évekre kialszusa a szerzőtől a kiadási jogot. — Ez pedig nem kerülne ropant költségre, kivált ha azt adjuk egy összegben, a mit eddig apránként adánk.

A most lefolyt hat év alatt a színház, szerzői osztalékul, évenként közép számítással 4,000 ftot adott ki. *) Hozzá kell vennünk, hogy ez összegnek egy részét idegen művek fordítása vette igénybe. Ez, igaz, hogy csekély rész lehet, s kétségkívül csak pár száz, de 1000 ftra nem igen rughat a dráma-fordítások mostani rossz díjazása mellett. Azonban, fogadjuk el a 4,000 ftot csupán eredeti művek díjaként, melyet eddig a színház napi jövedelmeiből volt képes adni a drámairodalom gyarapítására. A színház, egyebet nem téve, mint ezen összeget nem az egyes előadásokból levonva, hanem előlegesen fizetve meg színműiróknak, a művek körül szabadabban válogathatná a jobbakat és jüvedelmezőbbeket.

Egy tapasztalt színházi vezető minden műre nézve meglehetősen bizonyossággal megmondhatná, hogy az eddigi tantième-kulcs szerint bizonyos számú év (s előadás alatt mennyiben volna megszabható a mű bece. Ha egyikén tán vesztené valamit számításához képest, nyerne a másikon.

Hogy a színház talán így is többet adna ki, mint az eddigi tantiémek, nem nagy ellenvetés; mert legfeljebb egy pár száz forintról van szó. És e pár száz forint sem a színházat meg nem rongálná, sem az írók irányában nagy veszteség nem lehetne — ellenben szabadabbá tenné mozgását a műsorozat készítésében, a mi már nem százakra, hanem tán ezerekre menő hasznot tehetne anyagi tekintetben is — s szellemi tekintetben igen üdvös következményei lennének.

Azonban ezen reform még nem igen emelné a drámairodalmat; habár az intézetnek sokat használna. A drámaíró ezután is a legrosszabbul honorált költő volna, s a fordítások majd ingyen-olcsósággal, s tárgyukra nézve oly válogatatlanul, minőségükre nézve oly művészetlenül s

részben oly magyartalanul történnének, mint az eddigiék nagyobb része.

A színháznak gazdagabban kell honorálnia mind az eredeti drámákat, mind a fordításokat, mint eddig tévé. — Szigligeti már említett röpiratában azt javasolja, hogy a színház eredeti drámairodalomra (a tantiémeken kívül) és a fordítványokra honorariumkép évenként 4000 ftot adjon ki. A fordítványokra nézve meghagyván mind az eddigi csekély, mind a Szigligeti által a fennebibe foglalt díjt, a színház adna tehát összesen szerzői díjul 8000 ftot, melyből 3—4 ezeret maguk az előadási jövedelmek is fedeznek. Növekednék tehát a színház ebbeli kiadása legfeljebb 5000 fttal.

Ezenkívül van a drámairodalom érdekében egy más teendő is, melyre eddigelő mit sem költött a színház, s melyet Szigligeti maga is kifejtett részletes javaslatából — pedig nélkülözhetetlen. Ez a művek megválogatása és megítélése: bírnak-e annyi drámai beccsel, hogy ha ki nem elégitik is az aestheticai követelményeket minden részben, de van oly jó oldaluk, mely méltókká teszi az előadásra. Szóval az előleges megbírást egyik nagy fontosságúnak tartom mind a drámairodalom érdekében, mind pedig finanziais szempontból. Ha kivált előre kellene kifizetni a honorariumot, sokkal helyesebb és óvatosabb eljárás szükséges az előbbeninél.

Csak azon év alatt, mióta a Szépirodalmi Figyelő él, több példáját láthaták olvasói azon eljárásnak, hogy nemzeti színházunk botrányosan rossz vagy sajnálatos gyenge műveket is előadat. Ki is mondá e lap, ha jól emlékszem, hogy ez eljárásból ítélve, nincs a színháznál előleges bírálat.

Volt ugyan ennekelőtte egy drámabíráló választmány, mely előre kimondta ítéletét a művekre, melyik előadásra való, melyik nem, sőt annyira ment buzgalmában, hogy az írónak indokolt tanácsokat osztogatott benyújtott műveik javítása tárgyában. Botránykoztatóan gyenge művek nem igen kerültek a színpadra, legalább nem oly mértékben, mint a közelebbi évek alatt. De mindez régen volt.

Gróf *Festetics* Leo volt színházigazgatóra sok rosszat kiáltanak, s nem szándékunk s nincs itt helye akár vádolnunk valakit, akár mentenünk; de tárgyunk kívánja meg, hogy megadjuk a nevezett igazgató azon érdemét, hogy értett a színművészetnek mind operai, mint drámai ágához. Dicséretes volt, hogy, mint hitelesen értesültem, azon igazgató részt vett a drámabíráló választmány gyűléseiben, maga ismerte az ajánlott műveket, s érdemökre, valamint aestheticai elvekre nézve értekezett és vitázott a drámabíráló választmány tagjaival. — 1855-től fogva is, mióta más igazgatók vannak, névben megvan a drámabíráló választmány; de a nevezett év óta egészen saját-ságos elemekből áll. 9 tagja közül néhány nem

*) 185⁶/₇-ben 4653 ft. 98 krt. — Ez volt legnagyobb összeg. 185⁶/₈-ben 4016 ftot 27 krt. Legkevesebbet 185⁷/₈-ban, u. m. 3368 ft. 68 kr. t. S a más három évben 3¹/₂ ezer forint körül. Így közép számítással 4000 ftra tehetni évenként a szerzői részt.

igen vesz részt a beküldött művek elolvasásának munkájában. A másik rész vagy *drámaíró*, vagy színész, és pedig *szintén drámaíró színész*, — úgy hogy eredeti színműveink egy részét a dráma-bíráló-választmány tagjai írják, bírálják és játsz-
szák el!

E választmánynak fő hibája a hanyagság; mert a szerfölötti engedékenység, melyet benne tapasztalunk, nem lehet ítéletbeli tehetséghiány. Az engedékenység, mely mint „dobse“ László, mindent helyben hagy, igen sokszor a hanyagság jele, — a szigor, szoros igazság és következetesség mindig gondba és munkába kerül.

Ezen hanyagságot, mely annyira megy sokszor, hogy a legcsekélyebb életjel sem látszik a választmány részéről, mely léte vagy nem léte felől a legnagyobb homályban hágy, mint főellenséget kell leküzdeni. De hogyan? Az embert a lát-szat gyakran viszi igen fonák eljárásra. — A dráma-bíráló választmány alakításában nagy helyte-lenség, hogy nem áll kevesebből, mint 9 tagból. Azt hitték, hogy 9 tag jobban elgyőzi a munkát, mindeniknek több ideje juthat az érett megfonto-lásra, s így elevebb tevékenységet fejthet ki. Pedig nagy csalódás. Mentül több tag közt oszlik meg a munka, annál kevesebb felelősség-érzet esik egyenkint minden tagra. Egyik másikra veti a terhet, s a példabeszéd szerint sok bába közt elvész a gyermek. — Ezenkívül tudjuk, hogy mindezen kilencz tag egészen egyebekkel van elfoglalva. Mindeniknek más a fő kötelessége, s a dráma-bírálás csak mellékes. Senki sem szánja s tán nem is szánhatja figyelme, szorgalma és buz-gósága nagy részét ezen szükséges teendőre, s le-hetne a választmánynak kilenczvenkilencz ily tag-ja, még is csak ily kevés hasznát látná a nemzeti színház ezen intézménynek.

Könnyen lehetne segíteni a bajon. A kilencz tag helyett elég lenne három, természetesen olyan, kiben a birói képesség megvan, s tevékeny tudna lenni. A birói képességhez kettő kell főleg: a hoz-záértés s a személyes érdektlenség, részrehaj-latlanság.

Három ily egyént könnyebb találni, mint 9-et, s e három alaposabban ítélni, mint 9. Három in-kább felelősnek érezné magát egyenkint és sze-mély szerint, mint oly sok tag. Ha főleg ezt te-kinti kötelességének, több időt és figyelmet for-díthat e szakra, mint az előbbi kilencz tag.

A színháznak rendes évi fizetéssel kell ellát-nia azokat, kik neki szolgálatot, és pedig igen fon-tos szolgálatot tesznek. Egy nyilvános intézet, még a jótékony és emberbaráti intézetek is, egy szegény intézet, egy kórház, mely tán csupa ada-kozásból állítottatott fel, mindig fizeti azokat, kik rendes functiókat végeznek benne. És valóban

igen csodálatos, hogy színházunknál a dráma-bírá-lás csupán ajándékképen megy, s nincs is más te-endő színházunknál, melyet csak isten-fizessével fizetnének, csupán a dráma-bírálás.

A fizetés elvének elfogadása már magában is egy alárendelt ok, hogy 9 tag helyett kevesebb legyen. E tagokat rendes időben az igazgató ne-vezné ki, s ha most is az tenné, még kisebb képes-ségű két-három bíró is több hasznot tenne, mint az eddigi 9, a ki oly kelletlenül teljesíté ezen rá nézve mellékes teendőt. Nem ártana azonban, ha jelenleg a színház maga szavazat utján választana egy műértő színészt s a nem színész tagok válas-ztására pl. a Kisfaludy-társaság kéretnék föl.

Lehetne három helyett csak két tagot válas-ztani; mert az igazgatóság veto-ja különben is áll egyes esetekben, midőn kétség nem forog is fenn, — s kétes esetben meg lenne a harmadik szava-zat. Ezen nagy munkára, akár két, akár három tag legyen, nem sokat számítunk, ha 2000 ftot ad ki a színház. — Ezen bírálók joga és kötelessége lenne egyszersmind még régibb művekben is fel-ügyelni a nyelv szabatos tisztaságára, mely tisztben a rendezővel egyetértve járnának el. Még eredeti művekben is sokszor oly idegen syntaxist és szó-járásokat hallunk a színpadon, hogy e részben va-lakit meg kellene bizni az ellenőrzéssel.

A tulajdonképi bírálókon kívül, kik az ere-deti műveket rostálják s néha javítgatják is, kel-lene egy külön szakavatott és jártas egyén a kül-földi művek *megválogatására*, melyek lefordításra érdemesek; és a megrendelés nélkül lefordítottak-nak megbírálására. A minden rend és következe-tesség nélküli fordítás, mely ugyszólva a legkisebb ellenőrködés nélkül történik, nem lenne türendő. Eddig egy-egy színész fordított magának jutalom-játékok egy-egy művet. A jutalomjátékok meg-szüntével még attól is tarthatni, hogy a színház e részben is nagyon meg fog szorulni. — A fordí-tási díjak a fenebbi költségvetésben befoglaltat-ván, csak a külföldi színművek bírálatára számíthatunk 800 ftot. Így tehát a drámairodalomra for-dítandó új költség tenne:

Honorariumok	5000 ft.
Dráma-bírálók.	2800 ft.
Összesen	7800 ft.

A dráma-bírálásban csak valamivel nagyobb szigor, csak valamivel nagyobb következetesség oly sürgetős szükség, mely, ha a fenebbi javaslat el nem fogadta: ik is, bármi uton és módon az első teendők közé tartozik. Ép ily sürgetős szükségű, miután a jutalomjátékok megszűnnek, külföldi művek fordításáról gondoskodni; — valakire rá-bizni ezen nagyon ügyefogyott ügyet.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

OH NE HÍGY, NE HÍGY EZEN MOSOLYNAK!

Oh think not my spirits are always as light!
Moore.

Oh ne hígy, ne hígy ezen mosolynak,
Oh ne véld a boldogságnak ezt!
Bú van itt e szivben, mély, sötét bú,
Mely szünetlen fáj csak és epeszt.
Oh ne hígy, ne hígy a csalfa szónak,
Mely derültnek láttat engemet :
Hogy lehetne, hogy lehetne boldog,
Kit — mint engem — senki sem szeret!

Egy van, a mi üdvöt ad a létnek
Mely felejtet minden szenvedést;
Ámde vond meg a szívtől ez egyet :
Földön, égen nem lel enyhülést!
Egy virág van, melynek illatától
Még a kin is boldogság leszen, —
Szerető sziv nyújtja e virágot;
Oh jaj! — ezt én még nem ismerem!

Nézd, ki hű leány szerelmét bírja
S bírja méltán : nézd mily jó s nemes;
És mily boldog! Minden gondolatja
Szentet és magasztost lel, keres.
Szerelmében az egész világot
Jónak és boldognak képzeli,
Mert önszíve jóval, boldogsággal,
Szenttel — istenséggel van telí.

Ámde nézd ama rideg, setét éjt,
Melynek nincs egyetlen csillaga,
Kedv, öröm, hit mind elszenderültek
És csak a bú virraszt egymaga
És ha végre unja a virrasztást :
A kéjt s mámort költi társakúl;
Mind hiába! — még mélyebb lesz az éj
És a hajnal nem jó, — nem pirúl!

Félek én, oh félek én, ez éjtől
S a mosoly csak ámitóm nekem.
Kényszerítve jó csupán az ajkra,
S jaj, hogy ilyenül felismerem!
Önmagamtól félek gondolatban,
A jövő csak bűt s keservet ad;
Üdvöt óhajt s érdemelne e szív,
Ámde így : jövője kárhozat!

A vidor szó s a derült mosolygás
Önmagammal szörnyü küzdelem;
S elbukám, ha meg nem szán kegyelmed
Ég szülötte, áldott szerelem!
. . . . Oh azért ne hígy a csalfa szónak,
Mely boldognak láttat engemet :
Nincsen annak boldogsága, üdve,
Kit — mint engem — senki sem szeret!

GYÖRY VILMOS.

A SZÉKELY LEGÉNY.

HUMORESZK LEVELEKBEN.

Irta

az Adorjáné koma kisebbik fia, Mózes.

Tekintetes szerkesztő uram!

Tegnapelőtt este a Fillinger-kávéházban találkoztam avval az ujságíró urral, ki az ujságlapot szélyelhordozza a belvárosban. Ő nagyon haragos volt ugyan s kurta szóval fizette ki az embereket, mert azt mondta, hogy az angol királyné az idén is felment a trónusra, de egy szót sem beszélt a reformatus részen lévőkről *). Nem is lehet

csudálkozni, ha rosszul esik ő kemének, hogy úgy megfélekedezett rólok az angol királyné : ki-ki a maga felekezetéhez húz s rosz juh az, a melyik a kosnak utána nem indul.

De bármilyen nyers-nyakas volt ez az ujsághordó barátja az urnak, mint jövényyt, mégis megemberelt, s igazított, hogy szivesen kinyomtatja nagy jó uram, ha mi írást találnék oda vinni. Bölcsen tudom én, hogy tanult ember kegyelmed, különben, hogy is tudná mindegyre olyan nagy árkus ujságot írni; ez a barátja, a kivel esténkint

*) Reformbill.

a Fillingerben találkozni szoktam (mert majd mindennap oda jön herbateát inni) ez csak csekélyebb állapottal van, mint az ur, az való-igaz, különben nem állana szóba ilyen szegény *kékelivel* mint én vagyok: mégis ez is olyan szép tanítást tud tartani, ha neki tüzesedik, hogy egy harmadrészt sem érti meg az ember. De ne sajnálja megtekinteni az ur, hogy, ha czondrában járok is, én sem vagyok tökfilkó, kitanultam a falubeli iskolát egészen, s ha az apám nem sajnálja tőlem a költséget, ezóta rég bíró lettem volna Pákében. Pedig ő keme is diákos ember volt s kadencziát is tudott csinálni. Mindig mondta:

Sánta Bálint
Verseket hint,

(mert mióta tutajvágáskor a Rikán a fenyőfa bal-lábára esett, Sánta Adorján Bálintnak hitták a faluban. Tán hogy engem nem akart taníttatni, azért verte meg az isten ő kemét s azt a pénzt, a mit rám fordított, mind orvosságra kellett költenie.) Eleinte nem is volt ellene, hogy bemenjek. Vásárhelyre a nagy diák-iskolába, de a mester, abbeli örömeben, hogy jól fogja az eszem az olvasást, azt találta mondani: különb ember legyek az apámnál. A Kis Ilus néni fia Ferke, — mindig áskálódott utánam; ezt is mihelyt meghallotta, befűtta apám uramnak: micsoda! kiáltott fel apám uram, különb ember legyen, mint én vagyok: azt próbálja meg — inkább ebben a szempillantásban tekerem ki a nyakát! Így én a Kis Ilus-Ferke árulkodása miatt a faluban maradtam.

De mint szegény renden levő ember is szeretek országot-világot látni; már kétszer voltam káskevélé-sajttal Bukarestbe, egyszer Csernoviczba, borvizzel pedig sokszor kijövök egész Nagy-Váradig. Így esett, hogy most a nagyvásárral mind magam mind az öcsém terhét iziben eladtam, s kitudakolva a gőz-szekér szinnél, hogy hat forintért a német Pestre hozza rajta az embert, egy kölyköt fogadtam Olasziban, a kivel az öcsém a két szekeret Tordáig vihesse (onnan aztán Derzs Ádám sógor haza hajtja az enyémet); magam pedig feljöttem, hogy ebben a nagy városban kissé szélyelnézzek.

Azt hallottam, szerkesztő ur arra mifelénk is minden héten küld ujságlevelet. Ha terhére nem esnék, kérném alázattal, nyom-

tassa ki s pakolja be az én leveletem is a magáéba s küldje el az atyafiakhoz, hadd tudják meg ők is, mint forog erre a világ.

Mondom, azon a sikoltó forsponton jöttem, melyet nem lovak hanem talán épen ördögök repitnek. Ki hinné okos ember léteére, ha tulajdon szemeivel nem látná, hogy egy csomó szekér egymáshoz akasztva, magában oly sebesen szaladjon, hogy nincs tán ló a világon, a mely vesdit*) fusson vele. Jó formán észre sem vettük, a mint az idevaló kiszálló-háznál teremtünk. Az udvaron sok hintó állott s kérdésemre azt felelték, hogy azok közül akármelyiken bemehetek a városba, mert messze van. Nosza legény — gondolám magamban — légy te is ur egyszer életedben, vagy legalább mutasd magad annak. Czondrámat, mint más, a balkaromba, holmimat pedig a jobb hónyom alá vettem s belétehénkedtem a pompás hintóba. Nosza, mondam, hajthat az ur! Nem mertem másképen titulálni, mert bugyogót viselt, mint nálunk valamelyik teens ur, még a brassai három pecsétos posztónál is fainabb volt a felöltője, s a mellett cigarázott mint egy urfi. Kérdé a fiakeres ur, hova hajtson? Valamelyik fogadóba, mondam. Erre megcsapdosta a kabolákat**) s úgy repített, mint ha vőlegény lettem volna. Szegény apám, gondolám magamban egész buslakodva, ha látnád kedves fiadat Pesten hintóban ágálni, öreg létedre tudom sirnál, mint a gyermek, örömdben. Te kiszolgáltad a francia háborut, összejártad Slavoniát, Taliánországot, de soh' sem ültél hintóban. A mig így álmélkodom, megáll a hintó s kiáltja a fiakeres ur: itt a fogadó. Na, gondolám, vége az uraságnak. Kértem, mit fizetek. Válaszára szemem szám elállott. Fizettem annyit, hogy nálunk, igazán mondom, három mérföldre is elvittek volna érte. De már mind egy kutya volt. Előhúztam a zacskót s leolvastam neki a sallariumát; még áldomást is kért, hanem azt mondam, most nincs apró pénzem, máskor dupláson megkapja, hiszen tán még találkozunk!

Én beindultam a fogadóba. Legelőször is egy nagy, magas ember jött előmbe, a ki úgy nézett ki, †) mint nálunk a regements tám-

*) Verseny. **) Kancza.

†) S belopódzott volna már Székesföldre az a germanismus?

bour. Kérdi ez a nagy ur, mit parancsolok? Mondom, egy kis szállást kérnék az éjszakára. Frisiben, a nélkül, hogy mondaná: „istené a szállás“ harangozni kezdett, mint nálunk szoktak, mikor a főtisztelendő püspök ur a faluba érkezik. Bezzeg volt szaladás! Három négy frakkos urfi, kiknek olyan fényes csizmájok volt, hogy meg lehetett volna benne borotválkozni, elémbe futott, elvették tőlem a holmit s a helyett, hogy az *ivó-házat* megmutatták volna, bekísértek szép tisztességgel egy nagy festett szobába. Jaj, lelkem, istenem, milyen szép festett szoba ez! Na már nálunk a legügyesebb leány sem pingálja ki ilyen szépen a szobáját, még pünkösdi első ünnepére sem, még mikor más faluból *guzsalyost* *) vár is. Hát a kanapé! Juj, a mint ráhepentem, úgy lesüllyedt velem, azt gondoltam a csikos házföldéig meg sem állok; a mint meg fölkeltem, úgy kiegyenesedett, mintha rá sem ültem volna. Ejnye, mi a pusztia van ebben? Megtapogattam, de mégsem találtam ki a szuszát. Szerettem volna a bicskámval fölhasogatni, hogy csakugyan kisüssem. Azt gondoltam, *marhatüdővel* gyurták ki.

A mint ebben szuszogok, bejö egy karton-köntösös leányasszony (mert ne szépítsük a dolgot: úgy vettem észre, itt nem a magok-szöttesében járnak a fehérszemélyek!); ez azt kérdi; nem parancsolok-e kávét? Nem biz én, mert édes apám uram, mikor elváltunk, azt hagyta testamentben: iszogassam egy pohár pálinkát, mikor megfáradok, és ez, ha beteg vagyok is meggyógyít; ő keme ezt tapasztalásból tudja; ő keme kávét soha sem ivott s mégis olyan piros öreg ember, hogy nincs párja két faluban s most is olyan erős, hogy mikor a *kilencz falu erdejére* medve-kergetni kimentek, a sok ember közül senkinek sem volt kurázsija ő kemével megbirkózni. De a hibás lába miatt nemigén jár szerteszélyel, hanem otthon ül az esztergája mellett, s a mi orsót, motollát, kanalat hónaphosszat farag, nagyvásárkor a Lőke bácsi két szamarával beviszi Szent-Györgyre. Ott a professor fiától sokszor kap valami ujságot vagy szép könyörgést; ilyenkor már előre várják a faluban; apám uram is úgy örvend, ha vagy egy szép verset vagy

imádságot hozhat, — a görbe vadvenikebotját is otthon hagyja s fut a malomba, olvasni az örlöknek. Addig olvas, az evést is elfelejti, hanem a többiek sem mennek el, mig végig nem olvasta a mit akart; ezért mondja haragos szomszédunk, az a cseberhágó Sebes Miklós, bolondnak ő kemét, — pedig bizony több esze van, mint az ő egész mézáros falamiájának. Hogy az italtól néha egy kicsit meggajdul, ki tehet róla? Ha ilyen nyomoruságban nem volna, rég cserepes házunk lett volna nekünk a Felszeg-utcán, de így nekem szanaszét borvizzel kell járni s csak anyámasszonyra marad a gazdaság, ő viszi az egész ház terhet. Ezért nem is apám uramat nevezik, mikor mirőlünk beszélnek, hanem csak azt mondják; az Adorjáné fia vagy ökre.

Mint hogy pálinkát nem mértek ebben a fogadóban, én is iziben lefeküdtem, az uti törődést kipihenni. De egész áldott éjjel nem volt nyugodalmom a tenger-sok szekér zörgésétől; egyik ment, a másik jött; már Pákéban tudom a Pap Ferus néma bérese is rég lefeküdt, pedig ő, ha neki ereszkedik, éjfélig is elgajdol, eltánczol a Marosiné fogadójában. Reggel felé nagy nehezen elszunyadtam egy kicsinyég, de alig pitymallott, akkor meg a tejes szekerek kezdtek el, zörögni; aztán a kis számár szekerek a Dunavizzel: a milyen éktelen kiáltást tett a német, hogy a vizét eladhassa, csak az isten tudná megmondani. Csakugyan, sebesen csizmát huzva, rálestem, vajon akad-e olyan bolond, a ki vegyen tőle; hanem — hordja el, a toportyán féreg! — bizony mind egy cseppig elkelt az a puttonyából. Ekkor láttam: nem volt hazugság, a mit apám uram mondott, hogy Felsőországon a vizet is pénzért, a fát meg lat-számra mérik; mert ez az alamuszta sétál a két szamara mellett, s épenségesen úgy élél a víz-árulásból, mint más becsületes ember, keserves kézimunkájával. Visszamenet a fogadóba vettem észre, hogy a tambour forma ur, a ki bizonyosan a házi gazda volt, kancsal szemmel tekint reám: gondoltam, azért, mert elfoglalom a szép szállást s folyvást csak a tarisznyámból élek: én is felérem ököllet: itt más lakhelyről kell gondoskodni, még ki nem adják az utat. Megindultam hát, ha kapnék vala-

*) Legény.

mi nekem való helyet, a hol egy-két napra meghuzhassam magamat, a mig már körültekinthetek a városban. A váczai-utcza felé kerültem, hogy mentől többször lássam azt a sok szép kartont, a mi ott mind a két oldalon egymás tetejére ki van rakva, olyan nagy üveg táblák alatt, mint egy ajtó. Van sok arany, ezüst szerszám, — vékával az ezüst kanál; én eddig ilyet csak kettőt láttam, a tiszteletes urnál, ki sátoros ünnepen magának és a legatusnak evvel szokott tennetni. A mint egy rakás ezüst kanalat közeletről meg akarok nézni — Kopp! ugy beleütöttem az orrom a nagy ablak-táblába, hogy ha erősebb nem lett volna, tudom Jézusom, fizethettem volna érte, mint a köles, pedig bizonyosan nem tennék be annyi pénzért, a mennyit a mi riska tehenünk bornyastól érne! . . .

Fogtam az orromat s tovább bandukoltam. A mint ögyelegetem jobbra-balra, ráakadok egy utczára, melynek homlokán holt szénnel e volt felírva : Magyarutca. Na, kiálték mindjárt, ide költözöm én, mert itt bizonyosan magyarok laknak.

Ebben a jó utczában hát szállást fogadtam két hétre, ha eddig Pesten maradnék; — ha nem : isten neki! egy-két nap üresen marad is, nem a világ; mert két hétnél kevesebb időre nem akarta adni a gazdája. Aztán visszaindultam a vendégfogadóba, hol mimet elhozni. Megköszönvén igen szépen a szállást, indulni akarék, de mig czondrámat a köntöstartóból előszedtem, megérkezik egy frakkos ur, nagy contractussal, s azt mondja : ennyit kell fizetni a szállásért, a mennyi ebben a contractusban áll. Most látom, mért nem mondta a regiments-támbour forma ember, mikor szállást kértünk: istené a szállás. Előre föltette magába a német, hogy megránt érte. Ujra fizetnem kellett. De ha költetik az embert itt nagy városon, meg kell adni, hogy a becsületet is ugyancsak tudják. Most is a mint le kellett bizcognem azon az isten verte grádicson, mindenfelől futottak össze a kisebb-nagyobb frakkos urak; két oldalt sorban állottak, hogy már elbucsuznak tőlem. Kihuzám hát jobbomat zsebemből s mindegyikkel egész emberséggel kezet szoritottam. Mindegyik olyan sajnálkozva tekintett utánam.

A hogy a szállásom felé járnék, kit talál-

lok szemközt az utcán?! Becsek Julit, a ki magyar-világ után elment volt a dragonyosokkal. Most Szegeden lakik; férjhez ment egy városi hajduhoz s már fél esztendeje van Pesten, bábaságot tanulni az *universitánál*. El nem győztem volna felelettel, annyit kérdezősködött az oda haza való dolgokról. Mikor mondtam, hogy leánytestvére meghalt, elfakadt ríva; de a bátyját most is szidja, s azt mondja, ha az a sok pironkodással és strapácziaival el nem tudta volna a háztól: nem kell vala elszökni neki, s most is jó dolga lehetne.

Mig így beszélgettünk, jó formán meghajlott a dél a hasamban. Kértem Julit, igazítson egy fogadóba, a hol jó magyaros ételt lehet kapni, mert a tarisznyámból már egészen kifogyott az utravaló; azt a sok édes levet meg, a mit itt minden fogadóban adnak, nem tudom megenni.

Azt mondja, ők bábatanuló asszonyokul külön főzetnek magoknak kedvök szerint egy szabónénál, oda férfi nem jár; hanem mutatott egy fogadót, menjek abba, ott bizonyosan meg leszek elégedve. Én hát be mentem.

Mennyi kis kerek asztal! Nálunk, ha *kalácska* van is, csak egy asztal mellé ülünk; ha nem elég hosszú, deszkával megnyújtjuk. Már melyik mellé üljek a sok közül? E mellé csak leülök, hisz itt ugy sincs senki s közel van az ajtóhoz is.

Mihelyt letelepedtem, oda jött a fogadós fia s azt kérte : mi tetszik?

Hm. Milyen kurtán, kényesen ejti a szót, mintha épen pénzért adná!

— Kapok valamit enni?

— Itt van az étlap.

— Mit csináljak én vele; erről soha sem lakom jól!

— Ebben van megírva, mit lehet enni. *Fekete és fehér* leves, büftök, frikándó, nőszeszély stb.

— Hm. Hát tudja mit, az ur? Van-e egy egy kis tehénhusos laskája?

— Afféle nincs, hírét sem hallottam. Van káposzta auflaggal.

— Jó, hozzon abból a káposztából, de lag nélkül! Legelőbb pedig hozzon egy porció pálinkát.

— Nem tartunk pálinkát.

— Mit beszél? Hát mért állott fogadós-

nak, ha még pálinkát sem árul? Nálunk a disznópásztor sem ebédel pálinka nélkül! Még ilyen fogadót sem láttam soha. Na hiszen itt ülhet, míg benyitom az ajtaját! — Korcsmáros ur, ha tála nincs, hozzon legalább még vagy két tányérral abból a ká-

posztából! Isten áldja meg az urat, kifizetem mindent egy eleső krajczárig, nem tartozunk egymásnak semmivel, csak becsülettel!

(Vége következik.)

Közli

ZILAHY KÁROLY.

MUTATVÁNY HOMER FORDÍTÁSÁBÓL. *)

HEKTOR ÉS ANDROMACHE.

(Ilias VI. 369 - 502.)

Igy szólt s elsietett lobogó sisaküstökü Hektor. Erre pedig haladéktalan ért szép épületébe; Ámde fehérkaru Andromachét nem lelte a háznál, Mert az gyermeke s a szépöltönyü női cseléddel A várnak tornyán állott sóhajtvá, zokogva. Nem lelvén otthonn Hektor gáncsnélküli nőjét, Megy s a küszöbre föláll s a szolgálókhoz imigy szól:

Föl! s az igazságot mondjátok, női cselédek. Valjon hókaru Andromache hova ment el a házból? Sógornéi avagy szépöltönyü ángyai közé Ment, vagy Athena elé, hol a több, szép hajfonadéku

Trójai nők a vad istennőt kérlelve imádják?

Kérdésére viszont a serény gazdasszony imigy szól:

Mert te igazságot sürgetsz vala hallani, Hektor, Sógornéi- avagy szépöltönyü ángyaihoz nem Ment; sem Athena elé, hol a több, szép hajfonadéku

Trójai nők a vad istennőt kérlelve imádják. Iljos nagy tornyára vonult; mivel azt hallá, hogy Pusztul a trójai had s nagy az argosiaknak erője. Épen most sietett és ért el a bástya falához, Mint valamely örült: gyereket viszi dajka utána.

Szólt a gazdasszony, s a házból elsiet Hektor, A jól épített utczákon, előbbeni útján. A hogy Skaja a kapúhoz, a nagyszerü városon által

Menvén, ért — mert arra akart kihaladni a síkra — Nője, a sok hozományu, szaladva jön ott vele szemközt,

Andromache, magzatja derékszivü Éetionnak, — Éetion ki lakott Plakos erdős hegynek alatta, A plakosaljai Thebében s a kilixen uralgott. Annak lánya jutott Hektornak a vérteteseknek. Ő jön eléje imént, a dajka meg oldala mellett, A még gyöngekorú kis sarjat tartva ölében, Kedves Hektoridest, a szép csillagra hasonlót.

Atyja Skamandrjosnak nevezé el, a többi azonban Astyanaxnak; mert Tróját maga védi csak Hektor. Ime fiát nézvé hallgatva reája mosolygott; Andromache pedig ő hozzá közelit vala sirva És megfogja kezét és így szolítja nevezve: Oh roszt férfi, megöl még téged a harczias ösztön. S nem könyörölsz kis gyermekeden s bús életü nődön,

A ki hamar leszek özvegygyé; mert csakhamar elhalsz, Rád törvén valamennyi achiv: jobb volna bizonynyal

Tégedet elvesztvén a földbe leszállanom; ugy sincs Már számomra vigasz, ha te sorsodat egyszer elérted,

Csak bú! Nincsen atyám nincs kedves anyám is többé!

Mert a kedves atyát megöle a tündök Achilles, Földülá a kilix népnek kitünőszerű várát, Nagy kapujú Thebét s lón gyilkosa Éetionnak; Ámde ki nem fosztá, mert attól borzada szíve; Söt művértetéssel együtt hamvasztja el őtet, S még neki hantot emelt; a körül szilfát növelének Aegispajzstartó Zeus lányai, a hegyi Nymphák. Volt nekem egyszersmind még hét testvérem is otthonn.

Mind ama hét pedig egy nap alatt szállott Aideshez, Mind megöle őket gyorslábú tündök Achilles, Lábaikat csavaró tulkok s hógyapjas ihoknál.

Ám az anyát, ki uralga Plakosnak rengeteg alján, A miután ide hozta, egyéb zsákmányival együtt, Fölszabadítja megint, vévén mérvnélküli sarczot; Ámde megölte atyám házánál Artemis ija.

Most te vagy édes atyám, te vagy édes anyám is, o Hektor,

S édes testvérem, s te vagy édes szépkoru férjem.

Oh csak most könyörülj te, s maradj itt, fönt a toronyban.

És ne tegyed soha, hogy fiad árva legyen s nejed özvegy!

Állítsd a fügefához a népedet, onnan a várost Leghamarább szállhatni meg és mászhatni falára. Mert oda már háromszor ütének a legderekabbak

*) A szorgalmas ifjú fordító a hellen szöveget magyar fordítással s jegyzetekkel közelebb sajtó alá bocsátni szándékszik. Szerk.

A két Ajással s a magasztalt Idomeneussal,
Atreus magzattal s Tydeus hősléklü fiával.
Vagy jós birta reá őket, ki a végzetet érti,
Vagy pedig önleklük bizgatta s vezette rohamra.
Igy felel erre a nagy, lobogó sisaküstökü Hektor :

Van nekem is gondom minderre, o nőm; de fölötte
Tartok a trószoktól s az uszályos trójai nőktől,
Hogyha miként egy gyáva kerülgetem én el a
harczot.

Szívem is ellene van; mivel én hősködni tanultam,
S mindig a trójai nép élén is szállani harcza,
Őrizvén nemzóm nagy hírét s enmagamét is:

Jöllehet átlátom mind szívvél mind pedig észszel:
Jöni fog egykor a nap, melyen a szent Ílios elvész,
És Priamos meg népe a dárdavető Priamosnak.

Oh de nem úgy aggaszt a trószok majdani sorsa,
Annyira sem Priamos fejedelmé, sem Hekabée,
Sem testvéreimé, a kik akkoron aunyi vitézként
Ellenségektől gyilkoltan a porba kerülnek :

Mint a tied, ha úgy egykora a vértés achajaiak közt
Sirva magával visz s a szabad napot elveszi tő-
led;

És ha te vásznat szősz más nőnek az argosi földön,
S vízért mégy messeisi vagy hypereiai kutra,
Sokszori sóhaj közt; de nyomand a hatalmas erő-
szak!

Némelyik így szól majd téged könyvet ontani
látván :

Hektornak felesége ez itt, ki a trójaiak közt.
Főhősként fénylett, mikor Ílios ostrom alatt volt.
Igy szól majd némely s újulni fog újra keserved,
Férfit nem lelvén a ki fölszabadítana téged.

Ámde előbb földjön mint holtat el engem sirhant,
Mint én azt halljam, hogy nyögsz s rabságra ju-
tottál!

Igy szólott s magzattja felé nyul fényteli Hektor.
Ámde sikít a fiu s a szépövü dajka ölére
Visszasimúl, szerető atyjától visszajedvén ;

Merthogy az ércztől fél és a lószőrü tarajtól,
Látván azt a sisak tetején ijesztve lebegni.

A kedves nemző s kitünő anya nézi, mosolygja.

A tündök Hektor tüstént leemelte sisakját
Főjéről s a földre tevé le az annyira fénylőt.

S most miután gyereket kezéin ringatta s gedélte,
Igy szól, Zeus — s az egyéb istenhez imára fa-
kadva :

Zeus s más isteneim, hadd váljék gyermekem ép oly
Híressé, mint az vagyok én, a trójaiak közt,
S ép oly erélyessé s Tróján hatalómmal uralgjon.

„Atyjánál sokkal derekabb!“ így szóljanak egykor
Róla, ha visszajön a harczból; s ha legyőzte az el-
lent

S véres zsákmányt hoz : neki szívbül örüljön az
anyja.

Igy szólott s kedves nőjének ölére helyezte
Magzattját, ki is illatozó kebelébe szorítja
És mosolyogva könyez. Látásán férje megindul,
És arcát simogatja s imigy szólítja nevezve :

Szánandó, ne merülj végettem oly annyira gyászba!
Mert egy férfit se' küld Aideshez végzetem ellen;
Ámde a végzet elől, mint én hiszem, egy sem
osonhat,

Sem pulya sem bátor, miután a világra születvék.
Térj hát vissza lakodba, s tulajdon dolgodat in-
tézd,

A guzsaly- és a szövőszéknél, és női cselédid
Szinte dologra szorítsd : a háboru férfiat illet,
Mindeniket, de kivált engem, kik Trója szülötti.

Igy szólván tündök Hektor fölemelte sisakját,
Szórtarajút; kedves felesége pedig haza tére,
Visszatekintgetvén és sűrű könnyeket ontván.
Erre legott eljut Hektornak az emberölőnek
Kényelmes házába s együtt leli otthon a számos
Női cselédet, s mindenikét sirásra fakasztja.

Házánál még élteben siraták vala Hektort;
Azt hitték, hogy már többé nem tér meg a harczból
Futván a danaok karjától s harczi dühétől.

PONORI THEWREWK EMIL.

É R T E S Í T Ő.

*Volklieder der Ungarn. Übersetzt von Carl
Horschetzky.*

Egy füzetke magyar szerelmi népdal német
fordításban fekszik előttünk. Örvendhetünk, ha
férfiak, mint Hartman, Dur., Machik, Riedl és má-
sok irodalmunkat, és főkép költészetünket a kül-
földdel ismertetik, mert ezáltal költőink hire el-
terjed az egész világon, de örvendhetünk azon is,
ha ügyes kéz átülteti népköltészetünk tündérvirá-
gát a német irodalomba, a világ legnagyobb és leg-
kifejtettebb irodalmába. De ügyes kéz kell hozzá,
azokat úgy átültetni, hogy bájukból, zamatjukból
egy porszem se törlessék el; magyar népdalokat
oly idegen szellemü nyelvre, mint a német nyelv a
magyarhoz képest, mesterileg átfordítani, ez a mű-

fordítás legnehezebb része. Többen — mint Gre-
guss, Vilnay, Kertbeny stb. — megkísérték ezen
nehéz munkát, de erejük akaratjuknál csekélyebb
volt : a kísérlet csak kísérlet maradt és népkölté-
szetünk nagyszerű tere ismét huzamosb időig par-
lagon hevert, míg most újra egy szerencsésb férfi,
mint elődei, az ügyet fölkarolta. Megoldá-e földada-
tát? Nem merünk feltétlen igennel felelni. Van
ugyan az említett — száztizenhét szerelmi dalt
tartalmazó füzetben sok sikerült fordítás, de van
abban számos középszerűen sikerült és sok közép-
szerűnél gyöngébb fordítás is.

Kissé keményen hangzanak szavaink, de be-
bizonyítandjuk, hogy azért mégsem igazságtala-
nok. Szavaink igazolására legcélszerűbb lesz, ha

a fordítmányok egy részét nagyában szemléljük, mert kötelessége a „Figyelőnek“ arra is figyelni : mikép ültetnek át szépirodalmi termékeink idegen földre.

Az 1-ső számú dal :

„Arany — ezüstért . . .“

fordítása sikerült, csakhogy végső két sorát :

„Figyelemmel légy indulatára
Tanulj szert tenni szive titkára.“

nem kellett volna így fordítani :

„Ihr treuer Sinn sei dir Genuss,
Ihr Herz den Werth bestimmen muss.“

A 2. és 4. dal jóformán sikerült, a 3. pedig igen középszerű, de az

5. „Ha én páva volnék . . .“

6. „Fáj, fáj, fáj, fáj, Fáj a szívem fáj . . .“

és 7. „Édes dudu, duduskám . . .“

kezdetű dal fordítása igen sikerültnek nevezhető, csak az utóbbira nézve vagyunk azon észrevételre kényszerítve, hogy az ott előforduló szó : „súlyomtekintet“ nem „Falkenanstand“-dal, hanem „Falkenblick“-kel fordítandó; ugyanezen dal utolsó versszaka el van fordítva.

A stílus csürése-csavarása által kellemetlenül hat a 8. számú dal; a 9. ellenben sokkal folyékonyabb és szebb.

A következő 10. számú dal :

„Mint gerlicze madár . . .“

a kis gyűjtemény legjelesebb darabja, és valóban nagy ügyességgel van átfordítva.

A 11. dal jól sikerült, de mégis mily különbség van ezen versszak :

„Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros pünkösöd napján
Hajnalban születél.“

és ennek fordítása közt :

„Bist keinem Weib entsprossen,
Erlüht am Stamm der Rosen
Du warst, als sich zu Pfingsten
Das Morgenroth ergossen.“

Mily zamatos, mily kedves az eredeti és mily kemény, mily prózai a fordítása, ámbár ezt csavartnak vagy hűtlennek korántsem nevezhetjük. Ezen költői zománcz olyan mint a pillangó szárnya: eső és vihartól megóvhatja magát, de ha idegen kéz megérinti, sokat veszít szárnya ékességéből.

A 12. dal második versszaka, mely magyarban oly kedves, németben egészen érthetlen.

A 14. fordítás jó volna, de ezen szavacska „ballag“ se „schwankt“, se „wankt“-tal nem lehet átfordítani.

A 15. dal ismét igen csinos, és mivel a német népdal naiv stílusához közelit, a füzetke egyik legjobban sikerült fordításának nevezhető.

Mutatványul az egész dalt közöljük.

„Rózsa vagy, rózsa vagy,
Még annál is szebb vagy;
Aranynál, ezüstnél
Sokkal ékesebb vagy.“

Aranyat, ezüstöt
Mindenkor találok;
De tetőled, rózsám,
Könnyen el nem válok.“

Ime fordítása :

„Du bist die schönste Rose,
Viel schöner noch als sie,
Wie Gold und Silber
Noch glänzender als die.“

Ja Gold und eitel Silber
Ich finde jederzeit,
Doch kann von dir nicht scheiden
Ich ohne Herzeleid.“

A 18. dal :

„Hol voltál te, kis nyulacska . . .“

második versszaka igen emlékeztet Kertbeny első fordításaira :

„Wozu denn gingst den Wald hinein?
Atta tarra, attá tarra, um Zweige halt.“

a „halt“ szavacska — mint fölösleges szó — igen rossz rimelő, és a tiszta német nyelvben nem használtatik.

A 19. dal, ha nem is remek, de mégis sikerült fordításnak nevezhető.

„Meg kell a buzának érni . . .“

A 23. ismét népies naivságot tüntet elénk a fordításban is.

A 26. ily kezdetű dalban :

„Jaj be szegény legény vagyok . . .“

előforduló sor :

„Szánjon meg hát *hugomasszony*,
Legyen feleségem-asszony . . .“

nem ily értelemben, szóról szóra adandó vissza :

„*Frau Schwester*, hab' sie Mitleid doch . . .“

mert bizony itt a legény nem nővééréhez, hanem kedveséhez szól, és azt felvett szokás szerint „*hugomasszony*“-nyal czimezi.

A 32. dal :

„Szerettelek nem tagadom . . .“

harmadik és negyedik sorát :

„Vége vagyon volt kedvemnek,
Teljen kedve irigyemnek.“

így találtuk lefordítva :

„Es ist dahin mein froher Muth,
Erfülle Galle jetzt mein Blut!“

Ez már a fordító szabadságát egy kissé tulhágja, mert szabad annak — ha elkerülhetlen — az eredetihez rokon kifejezésekkel élni, de az eredetit így elferdíteni, azt nem szabad neki. Ugyanezen hibát követi el a fordító a következő dalban is, mert ezen két sort :

„*Melleden* termett egy rózsá,
Annak vagyon két *bimbója* . . .“

semmi esetre nem lehet így fordítani :

„Ein Röslein du an meiner Brust,
Mit Knospen d'ran in holder Lust.“

Az 54. dal negyedik versszakát úgy látszik nem értette a fordító egészen, mert ha a következő két oly világos értelmű sort :

„Azt izente a katona :

Kell-e rózsám, *karton szoknya?* . . .“

jelesen átfordította és mégis azon jegyzetet volt kénytelen írni, hogy a magyar katona szeretője és hitvese sokszor viseli kedvesének kaputját, akkor csakugyan azt kell gondolnunk, hogy a fordító ugy értette ezen két sort, mintha a katona saját kaputját akarná ajándékozni a leánynak. Hasonló félreértés lappang a 40-dik dalban is, t. i. Horschetzky ur következő versszakot :

„Sáros ez az utca,
Melyben szoktam járni;
Páratlan gerlicze
Szokott hozzám járni.“

hibásan így fordította :

„Es ist die Gasse kothig,
Die ich zu wandeln pfleg;
Mein *unvergleichlich Röschen*,
Macht oft zu mir den Weg.“

Ezen „páratlan“ nem azt fejezi ki, hogy a gerliczének párja vagy hasonlója nincs a világon, hanem azt, hogy nincsen neki párja vagy hitvese.

A 63, 67, 82, 98. és az utolsó — a 117. dal sikerült fordítás. A többi nem említett dal vagy igen közepszerűen, vagy még a közepszerűségnél is kevésbé sikerülten van fordítva.

Miután szemlénket bevégeztük, azon következményhez jutunk, hogy Horschetzky ur jobban

fordította ugyan népdalainkat elődeinél, de utána jöhet, és jön is oly műfordító, ki nálánál sokkal jobban fordítja azokat németre.

Népköltészetünk oly szép és gazdag, mint bármely nemzeté, és mégis hiányzik a német irodalomban — a világ minden irodalmainak központjában — egy jelesen fordított magyar népdalgyűjtemény, holott abban majdnem minden nép költészete képviselve van sikerült és olykor remek fordításban. A német olvasó gyönyörködik minden nép költészetében, csak a magyaréban nem, mert — mint már említők — a mostanáig megjelent gyűjteményekben alig volt egynehány dal, mely jelesen le lett volna fordítva, és az előttünk fekvő füzetkéből sem fog az idegen ajku olvasó — néhány dalt kivéve — valódi gyönyört és élvezetet meríteni, mert a legtöbb dal értelme ugyan le van fordítva, de a nyelv néha oly nehézkes és durva, hogy számos danát egynehányszor át kell olvasni, mielőtt megértené az ember egészen. Figyelmeztetjük tehát Horschetzky urat saját és költészetünk érdekében, hogy inkább kevesebb, de sikerültebb fordításu magyar költői terményt ültessen át a német irodalomba, mert meglátszik tehetsége ezen füzetkében is, csak elhamarkodástól óvakodjék az író, valamint eredeti ugy fordított műveiben is.

AIGNER LAJOS.

V E G Y E S.

— A magyar tud. akadémia, két havi szünet után, folyó hó 7-én ismét megkezdette rendes üléseit. A philosoph. törvény- és történettudományi osztályok eznapj ülésében *Kautz* Gyula törv. tud. osztálybeli levelező tag foglalta el székét, egy szakaszt olvasván fel készülő nagy munkájából, mely az állam-eszme világszerte fejlődését mutatja a történet különböző koraiban. A felolvasott rész az ókori államot s ennek viszonyát az egyénhez, ecsetelte; kiemelvén főleg az egyéni szabadság nem létét, az osztályok erős válaszfalait, a polgári egyenlőtlenséget, a rabszolgaságot, mint azon állam rendszer főfő támaszát, az államgazdaszat fejletlen voltát stb. — Utána *Szilágyi* Sándor lev. tag olvasta, érdekes összeállításban, eredményét azon búvárlatnak, melyet közelebb jeles orientalistánk *Szilády* Áron társaságában a nagykőrösi s szomszéd városok levéltáraiban nagyszámú török levelek s egyéb okiratok segélyével végrehajtott. Az akadémia élénk figyelemmel kísérte ez előadást, mely meglepő világot derít a *török hódoltság* alatt nyögött városaink sorsára; s midőn az olvasásnak vége lőn, *Venczel* Gusztáv r. tag felállván, nem mulaszthatá el — ugymond — hogy örömét ki ne fejezze, s köszönetet ne mondjon értekezőnek, valamint társának *Szilády* Áronnak, e

történetünk azon szomorú, de oly kevésbé ismert szakára új világot derítő kutatásért, ugy szintén *Salamon* Ferencznek, ki e korszakot (a Budapesti Szemlében) tüzetes tanulmánya tárgyává tette. Az akadémia szíves készséggel járult *Venczel* köszönetéhez; miután már elébb a történelmi bizottmány a *Szilágyi* és *Szilády* szerkesztette török okiratgyűjtemény I. kötetét, mely mult pénteken bemutatott, kiadásra elfogadta, s gyűjtőket az akadémia részéről meghatalmazással látta el, hogy ennek tekintélyével inkább eszközölhessék búvárlataikat a városok és hatóságok levéltáraiban. — Ez után a titoknok jelenté a nagy gyűlésnek elnökileg kitűzött határidejét. E szerint a vidéki tagok megjelenése december 16-ára van határozva, 17-én tartatnak az osztályok előleges tanácskozásai, 18, 19, 20-án, d. u. 4 óraker a tulajdonképi nagy gyűlés folyamata lesz, 21-én az igazgató tanács ülése, ugyan az nap délután elegyes ülésben titoknok választás, végre 22-én az ünnepélyes közgyűlés. Ugyancsak a titoknok felhívta az osztályokat előre gondoskodni a nagy jutalom s némely kisebb pályadíjak elintézése felől, s szép mennyiségű újabb adakozást jelentett be az akadémia házára s tőkájéhez.

UJ KÖNYVEK *).

- EMLÉKBESZÉD** gr. **TELEKI LÁSZLÓ** felett. Félegyháza, 1861-dik évi június 8-án tartotta *Szász Károly*. Szilády, Kecskemét.)
- MALVINA KÖLTEMÉNYEI** 1861. (Ráth, Pest.)
- A MADÁR.** Irta *Nagy József*, magyar akad. lev. tag. Ára? (Szigler testv. Komárom.)
- A budapesti SEBÉSZI és ORTHOPAEDIAI magán-gyógyintézet második évi működésének eredménye.** Közli Dr. *Batizfalvi Samu*. (Müller E. nyomdája, Pest.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK.** Protestans és tudományos folyóirat stb. Szerkeszti *Antalfi János*. Ötödik évfolyam. VI. Ára egész évre 6 ft. (S.-Patak, a főiskola betűivel.)
- Gr. *Festetics* Leo a **NEMZETI SZINHÁZRÓL**. Hét építményrajzzal. Második kiadás. Ára 1 ft. 50 kr. (Pfeifer, Pest.)
- Emich Gusztáv NAGY KÉPES NAPTÁRA** 1862. évre Szerkeszti *Vadnai Károly*. Ára 1 ft. 20 kr. (Emich, Pest.)
- TISZTA LOGIKA**, felgymnasiumi tanulók számára. Irta *Vandrák András*. Második, teljesen átdolgozott kiadás. Ára? (Rosenberg, Eperjes.)
- Népszerű NÉPGAZDASÁGTAN** a mivelt rendek szükségéhez alkalmazva. Magyar hölgyek díjával az akadémia által jutalmazott pályamunka. Irta *Karvasy Ágost* egyetemi tanár s magyar tud. akadémiai levelező tag. Ára 2 ft. (Emich, Pest.)
- UTAZÁS KELETEN.** Irta *Orbán Balázs*. II, III, IV. kötet. Ára 1 kötetnek 1 ft. (Stein, Kolozsvár.)
- BÖRTÖNDALOK.** Irta *Zajzoni*. Ára? (Engel és Mandello, Pest.)
- BOLOND MISKA NAPTÁRA** 1862-re. Számos eredeti fametszettel. Ötödik évfolyam. Ára 80 kr. (Heckenast, Pest.)
- NEHÁNY ÉV PETŐFI ÉLETÉBŐL.** Irta *Szeberényi Lajos*. A tiszta jövedelem fele a fölállítandó Petőfi-szoborra van szánva. Ára? (Burger, Szeged.)
- EREDETI NÉPMESÉK.** Összegyűjtötte *Merényi László*. I, II. kötet. Ára 2 ft. (Heckenast, Pest.)
- MAGYARORSZÁG KÖZJOGA** a mint 1848-ig s 1848-ban fennállott. Rendszeresen előadva *Récsi Emil* stb. által. Harmadik füzet. Ára? (Pfeifer, Pest.)
- TÖRTÉNELMI ADATOK a MAGYAR NEMZET ÉLETÉBŐL**, egy Kalauzzal a történeten mezején. Irta *Vertler Máttyás*, kegy. rend. tanár. 26 arczképpel és régi városok rajzaival. Ára? (Hartleben, Pest.)
- GYÖNGYSOROK.** B. Eötvös József összes szépirodalmi műveiből. Füzte *Vachott Sándorné*. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- KERESZTÉNY MAGVETŐ.** Szerkesztik és kiadják *Kriza János* és *Nagy Lajos*, kolozsvári unitarius lelkészek és tanárok. I. kötet. Szent-Ábrahám Mihály arczképpel. Ára 1 ft. 60 kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- ERDÉLY TÖRTÉNETE** 1848-49-ben. Irta *Köváry László*. Ára 2 ft. (Emich, Pest.)
- A NEMZETISÉGI KÉRDÉS** a jelen és jövő szempontjából. Irta *Cs . . .*. Ára 40 kr. (Ráth, Pest.)
- A MAGYAR ÁLLAM FÖLDIRATA** a legújabb adatok nyomán. Irta *Visontay János*, gymn. igazgató. Első füzet. Ára? (Ráth, Pest.)
- II. RÁKÓCZY FERENCZ** és nevezetesebb kortársainak némely kiadatlan **EREDETI LEVELEIK**. Ára 1 ft. (Ráth, Pest.)
- Magyarországi és erdélyi bujdosó fejedelem Késmárki THÖKÖLY Imre** secretariusának **KOMÁROMI JÁNOSNAK** törökországi **DIARIUMJA** s experientiája. Közli *Nagy Iván*. Ára 1 ft. (Ráth, Pest.)
- A KERESKEDELMI SZÁMTAN ELEMELI.** Leginkább kezdők részére, a vasárnapi és kereskedelmi alosztályok teendőihez mérvé. Irta *Weninger Vincze*, tanár, akadémiai tag stb. 1-ső füzet. Ára? (Ráth, Pest.)
- ADALÉKOK a MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETÉHEZ** a XVI-dik században. *Szalay László* által. II-dik kiadás. Ára 1 ft. 20 kr. (Ráth, Pest.)
- ZSINAGÓGÁNK ÖRÖMHIRNÖKÜNK!** A nagyváradi magyar-zsidó község zsinagógájának fölavatása. Az 1861-ik évi augusztus 7-én. *Lőw Lipót*, szegedi főrabbitól. Kiadja a nagyváradi magyar-zsidó község. (Burger, Szeged.)
- TÖRTÉNELMI és IRODALMI BEREK.** Kiadja *Toldy Ferencz*. II. Történelmi és irodalmi kalászatok gr. *Kemény Józseftől*. Ára 1 ft. 60. (Emich, Pest.)
- Dr. **TOLDY Ferencznek** stb. a **MAGYAR NYELV** és **IRODALOM** egyetemi nyilv. rendes tanári székébe iktattatásakor 1861. jul. XIII-án tartott **BESZÉDEK**. Ára 20 kr. (Emich, Pest.)
- A PÁRTHUS és HÚNMAGYAR SCYTHÁKRÓL** *Bartal György*. A szerző arczképpel s rövid életrajzával kiadja *Toldy Ferencz*. (Emich, Pest. 1860.)
- HONVÉDEK KÖNYVE.** Történelmi adattár az 1848-ki és 1849-ki magyar hadjárathól. Kiadja és szerkeszti *Vahot Imre*. Szerkesztőtárs: *Gánóczy Flóris*, volt honvéd tiszt stb. II. kötet. Ára 1 ft. 20. Előf. ár 12 kötetre 10 ft. (Emich, Pest.)
- EGY GARIBALDI-ÖNKÉNYTES** kalandjai. Francziából Sz . . . M . . . (Burger, Szeged.)
- Egyházi **GYÁSZBESZÉD** és ima gr. **TFLEKI László** felett. A dunaföldvári kaszinó által rendezett gyászünnepeken, 1861-dik évi június 29-én tartotta *Szász Károly*. (Szilády, Kecskemét.)
- RABSÁGOM ÓRÁI.** Irta **PELLICO SILVIO**. Olaszból fordította *Draxler János*. Ára 1 ft. 30 kr. (Laufer és Stolp, Pest.)
- MAGYAR MONDATTAN** az Irály és Verstan rövid vázlatával és utmutatással a magyar nyelv gymnasiumi tanítására. Gymnasiumi alsóbb osztályok számára írta *Imre Sándor* debreczeni tanár és m. akad. l. tag. Ára 70 kr. (Telegdi, Debreczen 1862.)

TARTALOM.

Mégis valami a fordításról. Brassai. — A pesti nemzeti színház ügye. — Oh, ne hígy . . . Győry V. — A székelly legény. Zilahy K. — Homer fordításából. P. Tewrewk E. — Értésítő. Aigner L. — Vegyes. — Uj könyvek.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehesük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. A szerkesztőség.